

Adunarea Generală

Distrib.: generală
20 ianuarie 2020

Originalul: limba engleză

Tradus și revizuit de IER
(<http://ier.gov.ro/>)

Consiliul Drepturilor Omului

A 43-a sesiune

24 februarie–20 martie 2020

Punctul 3 de pe ordinea de zi

**Promovarea și protejarea tuturor drepturilor omului, civile,
politice, economice, sociale și culturale,
inclusiv a dreptului la dezvoltare**

Apărătorii drepturilor culturale

Raportul Raportorului Special în domeniul drepturilor culturale*

Rezumat

Scopul prezentului raport este de a sensibiliza publicul cu privire la activitatea apărătorilor drepturilor culturale – apărători ai drepturilor omului care apără drepturile culturale în conformitate cu standardele internaționale – și de a spori atenția și asistența care li se acordă. Raportul include o imagine de ansamblu a diverselor tipuri de activități în domeniul drepturilor omului în care se angajează apărătorii drepturilor culturale, a provocărilor și riscurilor cu care se confruntă și a cadrului juridic internațional care face posibilă activitatea lor, și oferă recomandări specifice cu privire la modalitățile de a-i sprijini și proteja mai bine.

* Documentul a fost prezentat târziu serviciilor aferente conferinței, fără explicația prevăzută de paragraful 8 din Rezoluția 53/208 B a Adunării Generale.

I. Introducere

1. Apărătorii drepturilor culturale – apărători ai drepturilor omului care apără drepturile culturale în conformitate cu standardele internaționale – reprezintă un grup important în rândul apărătorilor drepturilor omului. Activitatea lor în fiecare regiune a lumii este esențială pentru punerea în aplicare a unei părți integrante a cadrului universal al drepturilor omului: drepturile culturale. Secretarul General António Guterres a declarat în 2019 Consiliului Drepturilor Omului: „Tot mai mulți oameni vorbesc despre caracterul indispensabil al drepturilor culturale pentru protejarea diversității credințelor și practicilor de pe planeta noastră, recunoscând aceste drepturi ca instrument esențial pentru păstrarea diversității și a patrimoniului nostru comun.”¹

2. Drepturile pe care apărătorii drepturilor culturale le apără sunt o parte esențială a dreptului internațional al drepturilor omului. Acestea sunt vitale pentru experiența umană și indispensabile pentru exercitarea altor drepturi ale omului și pentru dezvoltarea durabilă. Acestea includ dreptul tuturor de a participa la viața culturală, fără discriminare (o componentă a acestuia fiind dreptul de a avea acces la și a beneficia de patrimoniul cultural), precum și dreptul la libertatea de exprimare artistică și la libertatea științifică. În pofida importanței acestor drepturi, precum și a fundamentării lor normative, ele nu primesc întotdeauna atenția pe care o merită și nu sunt întotdeauna recunoscute ca drepturi ale omului cu același statut ca și celelalte drepturi. Prin urmare, deseori apărătorii drepturilor culturale nu beneficiază de recunoaștere deplină pentru activitatea lor, nu beneficiază de sprijin corespunzător și nu li se acordă protecția cuvenită. Această situație trebuie să se schimbe, iar atât drepturile culturale, cât și cei care le apără necesită recunoaștere ca fiind esențiale pentru cadrul drepturilor omului și pentru aplicarea în totalitate a acestuia.

3. Scopul prezentului raport este de a sensibiliza publicul cu privire la activitatea apărătorilor drepturilor culturale, pentru a spori atenția și asistența care li se acordă. Raportul include o definiție a apărătorilor drepturilor culturale; o prezentare generală a diverselor activități în domeniul drepturilor omului pe care le desfășoară; examinarea provocărilor și riscurilor cu care se confruntă și a cadrului juridic internațional care le protejează și le permite activitatea; și recomandări specifice pentru o mai bună recunoaștere, apărare și susținere a acestora.² În conformitate cu rezoluțiile Consiliului referitoare la mandatul privind drepturile culturale, în raport se pune accent pe dizabilități și perspective de gen.³

4. Pentru întocmirea prezentului raport, Raportorul special a organizat reuniuni ale experților în Frankfurt (Germania) și New York. Au participat experți din diferite regiuni și domenii de specializare. Raportorul special le mulțumește pentru contribuția lor și apreciază contribuțiile din partea *Artists at Risk Connection* la organizarea reuniunii de la New York.

II. Apărătorii drepturilor culturale: prezentare generală

5. În Declarația cu privire la dreptul și responsabilitatea indivizilor, grupurilor și organelor societății de a promova și apăra drepturile omului și libertățile fundamentale universal recunoscute (Declarația privind apărătorii drepturilor omului), apărătorii drepturilor omului sunt descriși ca persoane, grupuri și asociații care contribuie la eliminarea efectivă a tuturor încălcărilor drepturilor omului și libertăților fundamentale ale popoarelor și persoanelor. Apărătorii drepturilor culturale reprezintă un grup larg și divers din punct de vedere intern în rândul apărătorilor drepturilor omului. Aceștia au ca scop eliminarea încălcărilor drepturilor culturale și promovează respectarea, protejarea și

¹ [un.org/sg/en/content/sg/statement/2019-02-25/secretary-generals-remarks-the-human-rights-council-delivered-bilingual-scroll-down-for-all-english-version](https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2019-02-25/secretary-generals-remarks-the-human-rights-council-delivered-bilingual-scroll-down-for-all-english-version).

² Ca și în rapoartele anterioare, situațiile de țară menționate aici includ cazuri care au făcut obiectul unei examinări anterioare de către mecanismele și funcționarii Organizației Națiunilor Unite, rapoarte din partea statelor, a instituțiilor multilaterale și a organizațiilor societății civile.

³ A se vedea, de exemplu, Rezoluția 19/22 a Consiliului.

realizarea acestor drepturi, putând să se specializeze în acțiunea în aceste scopuri. În conformitate cu articolul 1 din Declarație, fiecare persoană are dreptul, individual și în asociere cu alții, să promoveze și să depună eforturi pentru protejarea și realizarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale la nivel național și internațional. Prin urmare, activitatea apărătorilor drepturilor culturale se bazează pe standarde internaționale privind drepturile omului, iar aceștia au dreptul de a-și desfășura activitatea.

6. Apărătorii drepturilor omului sunt definiți de ceea ce fac. Poate fi vorba de orice persoană sau grup de persoane care lucrează în mod pașnic pentru a promova drepturile omului, inclusiv drepturile culturale, variind de la organizații interguvernamentale, precum Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) până la persoane care lucrează la nivel local. Apărătorii pot fi de orice gen sau vârstă, din orice parte a lumii și din orice mediu profesional sau de altă natură. Apărătorii drepturilor omului nu se găsesc doar în cadrul organizațiilor neguvernamentale și interguvernamentale; în unele cazuri, pot fi funcționari guvernamentali, funcționari publici sau membri ai sectorului privat.⁴ Instituțiile culturale pot fi ele însele apărătoare ale drepturilor culturale.

7. Apărătorii drepturilor culturale includ experți, activiști și oameni obișnuiți care acționează în apărarea drepturilor culturale. Deși respectul pentru experiența profesională este în prezent esențial, la fel de important este să se evite elitismul în definirea activității culturale și să se recunoască varietatea de contribuții la apărarea drepturilor culturale. Unii apărători nu pot să obțină acreditările necesare pentru recunoaștere ca experți din cauza discriminării, ca de exemplu în cazurile în care femeile excluse de la diverse posibilități în materie de educație.

8. Apărătorii drepturilor culturale pot lucra în diferite domenii materiale ale drepturilor culturale, ca de exemplu libertatea științifică sau dreptul de a participa în mod egal la sport. În mod colectiv, aceștia reflectă diversitatea și dinamismul ecosistemelor culturale. De asemenea, aceștia pot lucra în moduri diferite, cum este cazul apărătorilor care: (a) încearcă să înțeleagă, să protejeze și să dezvolte drepturile culturale, în conformitate cu principiile drepturilor omului; (b) încearcă să protejeze persoanele și grupurile care lucrează în cadrul spațiilor pentru drepturi culturale prin campanii de promovare, educație și cercetare; (c) fac eforturi pentru a asigura drepturile tuturor de a avea acces, a participa, a contribui la viața culturală și de a beneficia de aceasta, fără discriminare; (d) utilizează realizările lor în domeniul artelor sau culturii pentru a apăra drepturile omului în general (A/HRC/37/55); (e) încearcă să protejeze locurile, definite la modul general, în care cultura este valorificată, practică sau dezvoltată, și să asigure drepturi egale de acces la locurile respective și de a beneficia de acestea, inclusiv spațiile publice și siturile din patrimoniul cultural; (f) să încerce să ia măsuri pentru a pune capăt impunității și a obține tragerea la răspundere a celor care încalcă drepturile culturale, precum și reparații pentru victimele încălcărilor drepturilor culturale; (g) pledează pentru sau participă la procese de schimbare culturală menite să sporească exercitarea drepturilor culturale și nediscriminarea, în conformitate cu normele internaționale privind drepturile omului; (h) fac eforturi pentru a consolida politica de protecție a drepturilor culturale; sau (i) caută oportunități, de exemplu prin educație și comunicare, pentru a evidenția importanța drepturilor culturale, inclusiv a drepturilor culturale ale anumitor grupuri, sau pentru a evidenția amenințările la adresa acestor drepturi.

9. Apărătorii drepturilor culturale se aseamănă în multe privințe cu alți apărători ai drepturilor omului, iar activitatea lor ar trebui recunoscută ca aparținând aceleiași categorii și ca având o importanță egală. Cu toate acestea, este vitală recunoașterea aspectelor comune și a nevoilor specifice, care sunt uneori trecute cu vederea. În plus, identitățile apărătorilor drepturilor omului se pot suprapune. De exemplu, cineva poate fi un apărător indigen al drepturilor omului sau o femeie apărător al drepturilor omului, și simultan poate fi un apărător al drepturilor culturale; o persoană poate fi una și apoi alta, în momente diferite.

10. Prezentul raport nu creează o nouă categorie. În schimb, desemnează în mod explicit, identifică în mod clar și urmărește să abiliteze și să sporească vizibilitatea unei

⁴ ohchr.org/EN/Issues/SRHRDefenders/Pages/Defender.aspx.

subcategorii existente, adesea ignorate, de apărătorii ai drepturilor omului, în conformitate cu îndemnul Secretarului General la o abordare mai coerentă și mai cuprinzătoare a aplicării Declarației privind apărătorii drepturilor omului și la eliminarea lacunelor în ceea ce privește protecția acestora (A/73/230, par. 66). Deși a spune lucrurilor pe nume nu este un panaceu pentru dificultățile întâmpinate de apărătorii drepturilor culturale și poate avea, în unele situații, doar beneficii modeste, aceasta este o modalitate de a aborda provocările și de a mobiliza resurse în acest sens și poate avea un impact semnificativ în anumite situații. Sarcina este aceea de a găsi căi de colaborare transsectoriale pentru a încuraja acordarea de fonduri și dezvoltarea unor programe de sprijin și protecție îmbunătățite pentru persoanele care lucrează în domeniul acestor drepturi, precum și de a acționa împotriva îndepărtării lor neintenționate. Având în vedere caracterul larg al drepturilor culturale și particularitățile acestora, mulți apărătorii ai drepturilor culturale lucrează în afara așa-ziselor spații sau roluri tradiționale ale apărătorilor drepturilor omului. Acest lucru poate îngreuna recunoașterea lor de către guverne, organizații internaționale și societatea civilă, dar nu subminează în niciun fel statutul lor de apărătorii ai drepturilor omului. Aceștia merită același nivel de atenție și protecție ca și alți apărătorii ai drepturilor omului.

11. Mulți oameni pot fi apărătorii ai drepturilor culturale, sau pot acționa ca atare, fără a se descrie neapărat folosind acești termeni. Printre aceștia se numără antropologi, arheologi, arhiviști, artiști, sportivi, profesioniști și apărătorii ai patrimoniului cultural, lucrători culturali, curatori și muzeografi, educatori, istorici, bibliotecari, producători media, apărătorii ai spațiului public, oameni de știință, salariați și directorii ai instituțiilor culturale, scriitori, apărătorii ai diversității culturale în conformitate cu standardele internaționale, precum și cei care promovează înțelegerea și dialogul cu caracter intercultural.

12. Rămâne important să se respecte dreptul unei persoane de a-și caracteriza propria muncă și să se recunoască faptul că, în anumite contexte, oamenii se pot teme că vor fi sancționați sau stigmatizați în continuare pentru că au fost etichetați ca apărătorii ai drepturilor omului, sau că ar putea prefera să nu se definească. Totuși, în alte contexte, recunoașterea ca atare poate constitui o valoare adăugată semnificativă, inclusiv finanțare, recunoaștere, protecție și diverse forme de sprijin. Grupurile relevante ar trebui să fie consultate în mod clar și implicate în procese participative pentru a discuta o astfel de etichetare sau statut, precum și implicațiile pentru activitatea lor, pe baza propriilor înțelegeri și nevoi, care pot fi diverse. În plus, dacă o persoană este sau nu poate fi un apărător al drepturilor culturale depinde de natura obiectivă a activității sale, indiferent de restricțiile oficiale, de exemplu cu privire la cine este considerat artist, cum sunt cele care impun ca artiștii să fie autorizați sau recunoscuți oficial, sau membri ai unei asociații profesionale.

13. Apărătorii drepturilor culturale pot acționa pentru a proteja și promova drepturile culturale, inclusiv dreptul de a participa la viața culturală fără discriminare, ale anumitor grupuri, ca de exemplu populațiile indigene; membri ai minorităților; femei; persoane cu dizabilități; țărani și persoane din mediul rural; persoane lesbiene, homosexuale, bisexuale, transgen și intersex; tineri sau vârstnici; sau refugiați și migranți.

14. Apărătoarele drepturilor omului care apără drepturile culturale ale femeilor, inclusiv dreptul lor de a participa la viața culturală fără discriminare, de a nu participa la anumite practici culturale sau de a modifica aceste practici în conformitate cu standardele internaționale în domeniul drepturilor omului, precum și de a beneficia de acces egal la siturile culturale, inclusiv la siturile de patrimoniu (A/HRC/34/56, paragraful 77), sunt apărătoarele drepturilor culturale. Apărătoarele drepturilor culturale promovează abordări feministe ale culturilor, precum și natura transformatoare și emancipatoare a egalității în drepturi culturale, care pot duce, de asemenea, la realizarea altor drepturi ale omului (A/67/287, paragraful 5). Acestea permit femeilor să adopte ori să respingă anumite practici și identități culturale, precum și să revizuiască și (re)negocieze tradițiile, valorile sau practicile existente (A/67/287, paragraful 28). Activitatea apărătoarelor drepturilor culturale consolidează drepturile femeilor de a participa, de a avea acces și de a contribui la viața culturală în condiții de egalitate și, prin urmare, de a ajunge la justiția de gen în cadrul sistemelor culturale. Acest aspect al luptei pentru egalitatea de gen nu a primit suficientă atenție. O recomandare generală a Comitetului pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei cu privire la articolul 13 litera c) din Convenția asupra eliminării

tuturor formelor de discriminare față de femei (care garantează drepturile femeilor de a participa la toate aspectele vieții culturale), având în vedere activitatea relevantă a mandatului privind drepturile culturale, ar putea constitui o contribuție semnificativă.

15. După cum a subliniat Raportorul special, toți oamenii și toate popoarele au cultură, nu doar anumite categorii sau zone geografice ale oamenilor (A/HRC/31/59, paragraful 8). Într-adevăr, toți oamenii au drepturi culturale, așa cum se arată clar în Declarația universală a drepturilor omului. Unii s-au confruntat cu amenințări deosebite la adresa unor astfel de drepturi în trecut, din cauza colonizării, dominației sau excluderii, pentru care adeseori nu s-a angajat o răspundere suficientă.

16. Drepturile culturale sunt esențiale în lupta populațiilor indigene pentru drepturile omului, inclusiv dreptul la autodeterminare și drepturile funciare. În Declarația privind drepturile populațiilor indigene, adoptată de Organizația Națiunilor Unite, Adunarea Generală a ONU a menționat că populațiile indigene au dreptul de a practica și a revitaliza tradițiile și obiceiurile lor culturale. Limbile indigene sunt o sursă de identitate, apartenență și sisteme de cunoaștere care sunt esențiale pentru supraviețuirea culturilor indigene.⁵ Apărătorii drepturilor culturale sunt adesea custozii limbilor pe cale de dispariție, în special a limbilor indigene.⁶

17. Apărătorii drepturilor culturale sunt, de asemenea, importanți pentru respectarea drepturilor culturale ale membrilor minorităților, astfel cum sunt garantate de Declarația asupra drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale, adoptată de Organizația Națiunilor Unite. Asigurarea unui spațiu cultural favorabil incluziunii, cu o protecție corespunzătoare a apărătorilor drepturilor culturale, este esențială pentru respectarea diversității.

18. Nu orice pretenție bazată pe argumente culturale (sau religioase) conferă persoanei care o face statut de apărătoare a drepturilor culturale. Declarația privind apărătorii drepturilor omului precizează clar că apărătorii drepturilor omului trebuie să accepte universalitatea drepturilor omului, astfel cum sunt definite în Declarația universală a drepturilor omului, și să acționeze în conformitate cu normele internaționale privind drepturile omului. După cum a subliniat Raportorul special, drepturile culturale nu echivalează cu relativismul cultural.⁷ Acestea nu sunt o scuză pentru încălcarea altor drepturi ale omului. Nu justifică discriminarea sau violența și sunt bine integrate în cadrul universal al drepturilor omului. Astfel, cei care neagă drepturile unora ori contestă universalitatea drepturilor omului, sau care susțin ori practică încălcări ale drepturilor omului, violență sau discriminare, astfel cum sunt definite de normele internaționale, nu sunt apărători ai drepturilor culturale.⁸ Ideea centrală pentru a fi apărător al drepturilor culturale este promovarea drepturilor culturale în conformitate cu normele internaționale privind drepturile omului. Eticheta de apărător al drepturilor culturale nu trebuie utilizată în mod abuziv pentru a proteja sau a justifica eforturile făcute pentru subminarea protecției drepturilor omului.

Exemple de activități ale apărătorilor drepturilor culturale

19. Rolul apărătorilor drepturilor culturale în definirea, revendicarea și realizarea drepturilor culturale în toate regiunile și în toate sectoarele drepturilor culturale a fost extrem de important. Raportorul special își exprimă aprecierea pentru aceștia și activitatea lor, care este esențială pentru protejarea drepturilor în mandatul său.

20. Raportorul special a subliniat, printre altele, activitatea importantă desfășurată de apărătorii drepturilor culturale în domeniul patrimoniului cultural;⁹ de apărătoarele drepturilor culturale;¹⁰ de artiști și cei care apără libertatea artistică în general

⁵ Minnie Degawan, „Indigenous languages: knowledge and hope”, UNESCO Courier, Nr. 1, 2019.

⁶ Bérengère Sim, „Meet the women poets preserving indigenous languages in Mexico”, 9 august 2018. Disponibil pe opendemocracy.net.

⁷ A/73/227, paragrafele 11, 14 și 48–55.

⁸ Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, articolul 5 (1).

⁹ A/71/317, paragrafele 68–75 și 78 (k)–(o).

¹⁰ A/72/155, paragrafele 37, 98 (l) și (n); a se vedea și A/67/287.

(A/HRC/23/34); și de artiști și practicieni culturali implicați social (A/HRC/37/55, paragraful 65), în special. Statele și organizațiile culturale ar trebui să aibă în vedere realizarea unor inventare detaliate ale activității de apărare a drepturilor culturale desfășurate în domeniile lor, deoarece cartografierea acestei activități, înțelegerea contribuțiilor sale și identificarea lacunelor rămase ar putea să sporească protecția drepturilor și să îmbunătățească sprijinul acordat apărătorilor drepturilor culturale. Urmează o scurtă trecere în revistă a exemplelor de activități desfășurate de apărătorii drepturilor culturale pentru a aborda unele aspecte care fac obiectul mandatului în domeniul drepturilor culturale. Domeniul de activitate al apărătorilor drepturilor culturale la nivel global depășește cu mult ceea ce poate fi menționat aici.

Libertatea de exprimare artistică

21. Fondurile, rețelele și programele de protecție a artiștilor au fost dezvoltate pentru a acoperi lacunele din programele pentru intelectuali în pericol și pentru a extinde sprijinul acordat celor care practică și apără dreptul la libertatea de exprimare artistică. Numeroase organizații, precum Avant-Garde Lawyers, dezvoltă și desfășoară studii de caz și documentare cu privire la încălcări ale drepturilor artiștilor. Acest lucru trebuie să continue și să ia amploare, dar și să îi includă pe cei a căror activitate este considerată controversată în conformitate cu normele internaționale privind drepturile culturale și libertatea de exprimare. Toate aceste eforturi sunt esențiale și ar trebui să fie sprijinite și amplificate de alte grupuri pentru drepturile omului care acționează pentru protejarea apărătorilor drepturilor omului, reflectând pe deplin dimensiunile drepturilor culturale ale acestor cazuri, precum și nevoile specifice și activitatea apărătorilor drepturilor culturale.

22. Evenimentele artistice se organizează pentru a evidenția contribuțiile celor care se confruntă cu discriminarea sau invizibilitatea în sectoarele culturale și pentru a oferi un forum de discuții privind drepturile omului. De exemplu, în octombrie 2019, Harare a fost locul de desfășurare timp de 3 zile a unui festival la nivel pan-african – „Women, Wine and Words Festival”, al doilea eveniment de acest gen organizat de *Theatre in the Park*, unul dintre primele spații de teatru independente din Zimbabwe. Festivalul a reunit femei artiste din 51 de state africane pentru spectacole, lecturi și dezbateri despre drepturile femeilor. Scopul a fost de a pleda în favoarea unei Africi cu o identitate culturală puternică, patrimoniu comun, valori și etică pentru un continent a cărui dezvoltare se axează pe oameni.¹¹

Drepturile lingvistice

23. Patricia Sánchez Santiago de la Alianța pentru Femei Indigene din America Centrală și Mexic își păstrează limba (Tu'un ŋuuu savi) prin povestiri și poezii.¹² Apărătoarele drepturilor culturale s-au străduit, de asemenea, să obțină un limbaj incluziv de gen, de exemplu asigurându-se că legile și constituțiile nu sunt scrise în termeni complet masculini. De exemplu, viceprim-ministrul Spaniei, Carmen Calvo, a pledat în 2018 pentru a face Constituția țării neutră din punct de vedere al genului.¹³

Drepturile culturale ale persoanelor cu dizabilități

24. Demersurile pentru incluziunea și participarea persoanelor cu dizabilități în toate aspectele vieții culturale este o componentă globală și vitală a activității în domeniul drepturilor culturale. Astfel de eforturi sunt făcute de o varietate de organizații guvernamentale, ca de exemplu Stars of Hope Society din Palestina, care se axează pe drepturile femeilor cu dizabilități, și Bizchut, centrul israelian pentru drepturile omului pentru persoanele cu dizabilități, care apără drepturile omului pentru persoanele cu

¹¹ Robert Tapfumaneyi, „Theatre in the Park hosts biggest pan-African Women, Wine and Words Festival”, *New Zimbabwe*, 19 octombrie 2019.

¹² Bérengère Sim, „Meet the women poets preserving indigenous languages in Mexico”, 9 august 2018.

¹³ eldiario.es/politica/PSOE-Ilevara-igualdad-reforma-Constitucion_0_708679782.html.

dizabilități, inclusiv în domeniul educației și transportului public.¹⁴ Acestea sunt realizate, de asemenea, de avocați individuali, printre care și Ukei Muratalieva din Kârgâzstan, care a militat cu succes pentru ca țara sa să ratifice Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități și care a beneficiat de formare ca dansatoare în scaun cu rotile.¹⁵

25. Instituțiile culturale, cum sunt teatrele, muzeele și bibliotecile, sunt depozite centrale de cunoștințe culturale; este esențial ca persoanele cu dizabilități să aibă acces la aceste locuri pentru a beneficia de drepturile lor culturale. Cei care lucrează pentru promovarea drepturilor culturale egale ale persoanelor cu dizabilități lucrează uneori în cadrul unor astfel de instituții culturale pentru a promova atât accesibilitatea, cât și reprezentarea persoanelor cu dizabilități. Raportorul special constată cu admirație apariția unui domeniu specializat în jurul artelor, culturii și dizabilității, în special în ultimii 20 de ani, și activitatea unor organizații conexe, precum Arts Access Victoria¹⁶ în Australia, care pledează pentru practicarea artelor incluzive, și John F. Kennedy Center for the Performing Arts Leadership Exchange in Arts and Disability în Statele Unite, care reunește profesioniști din instituții culturale pentru a promova medii culturale accesibile. Astfel de grupuri urmăresc totodată recunoașterea potențialului creativ al celor cu dizabilități prin înțelegerea artelor și a talentului artistic al celor cu dizabilități. Raportorul special speră ca aceste chestiuni să beneficieze de o atenție sporită din partea Comitetului pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, precum și din partea organizațiilor pentru drepturi culturale și a celor care lucrează în domeniul drepturilor persoanelor cu dizabilități.

Genul și incluziunea în viața culturală

26. Femeile care sunt lideri religioși fac demersuri pentru integrarea deplină a femeilor în tradițiile lor religioase. De exemplu, Dhammananda Bhikkhuni a devenit prima femeie thailandeză modernă care a fost hirotonită călugăriță cu drepturi depline în tradiția Theravada, deși a fost nevoită să obțină hirotonirea în afara țării sale de origine.¹⁷ Ea face parte dintr-o mișcare de călugărițe budiste care contestă hegemonia bărbaților din ordinele monahale budiste din Thailanda. Într-un poem, aceasta a dat următoarea explicație: „I’m just a small crack in the wall; the wall of patriarchy; on the wall of the hierarchy; on the wall of injustice. Soon there will be more cracks and someday the wall will fall” (Sunt doar o mică fisură în zid; zidul patriarhatului; zidul ierarhiei; zidul nedreptății. În curând vor exista mai multe fisuri, iar într-o zi zidul va cădea). Femeile imam care înființează moschei pentru femei și desfășoară slujbe incluzive în numeroase orașe în care femeile și bărbații se roagă laolaltă fără coduri vestimentare impuse, sunt, de asemenea, evoluții pozitive.¹⁸

27. În Mexic, organizația „Diversity, Sports, Sexuality” (Diversidad, Deporte, Sexualidad – DIDESEX) face demersuri pentru dezvoltarea unei culturi sportive mai incluzive. În iunie 2019, primele Jocuri pan-americane pentru persoane lesbiene, homosexuale, bisexuale și transgen au avut loc în Ciudad de México ca urmare a eforturilor DIDESEX. Aproximativ 1.000 de sportivi din întreaga Americă au participat la competiții.¹⁹

¹⁴ unf.unwomen.org/en/news-and-events/stories/2018/07/new-funding-to-prevent-and-end-violence-against-women-and-girls-with-disabilities.

¹⁵ Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, „Ukei Muratalieva: don’t betray your dreams and yourself”, 11 octombrie 2019. Disponibil la adresa kg.undp.org. A se vedea, de asemenea, urgentactionfund.org/2017/12/give2courage-ukei-muratalieva/.

¹⁶ A se vedea, de exemplu, „Art for Everybody: Approaches to Inclusive Practice”. Disponibil la adresa www.artsaccess.com.au.

¹⁷ awaken.com/2012/12/bhikkhuni-dhammananda/; bbc.com/thai/amp/50056107 (în limba thailandeză).

¹⁸ A se vedea, de exemplu, Jaweed Kaleem, „Progressive Muslims Launch Gay-Friendly, Women-Led Mosques in Attempt to Reform American Islam”, *Huffpost*, 29 martie 2012. A se vedea, de asemenea, Alison Hird și Grégoire Sauvage, „French Muslim women push for ‘inclusive’ mosque in Paris”, *RFI*, 10 ianuarie 2019.

¹⁹ Lenin Patiño, „Inauguran primera edición de los Panamericanos LGBT”, *Milenio*, 26 iunie 2019.

Practici culturale dăunătoare

28. Apărătorii drepturilor culturale fac demersuri pentru schimbarea practicilor culturale atunci când acestea sunt practici dăunătoare și nu sunt în concordanță cu înțelegerea contemporană a drepturilor omului. De exemplu, apărătoarele drepturilor culturale din Nepal au militat pentru încetarea unei practici culturale, bazate pe o interpretare a hinduismului, în conformitate cu care femeile și fetele aflate la menstruație sunt închise în șoproane și excluse de la activități curente bazate pe convingerea că sângele menstrual este impur; în unele cazuri, această practică s-a soldat cu decese.²⁰ Eforturile de sensibilizare au avut ca efect adoptarea, de către Guvernul Nepalului, a unor norme care prevăd sancțiuni penale pentru oricine forțează o rudă femeie să doarmă afară în timpul menstruației, norme care încă mai au nevoie de punere în aplicare.²¹ Susținătorii justiției menstruale care încearcă să normalizeze menstruația au folosit activități culturale, precum Red Cycle, un concurs de poezie inițiat de un student la medicină din sudul Indiei.²²

Dreptul de a avea acces la și de a beneficia de patrimoniul cultural

29. Raportorul special a aflat cu plăcere despre crearea de rețele internaționale între apărătorii patrimoniului cultural, precum activitatea *Penn Cultural Heritage Center* din cadrul Muzeului Universității din Pennsylvania din Statele Unite cu apărători ai patrimoniului cultural aflați în prima linie la fața locului, inclusiv în Afganistan și Irak, sprijinind curajoasa protecție locală a patrimoniului. Un domeniu de interes a fost acordarea de asistență apărătorilor drepturilor culturale în pericol, atât prin protejarea drepturilor lor individuale atunci când sunt forțați să plece în exil, cât și prin acordarea de asistență pentru relocarea lor împreună, precum și ajutorarea acestora pentru continuarea activității de patrimoniu cultural în exil.

30. Apărătorii drepturilor culturale din prima linie încearcă să păstreze patrimoniul material și imaterial vital, inclusiv în situații de conflict și fugă din zonele de conflict.²³ De exemplu, femeile siriene și-au păstrat cultura prin povești și conectarea generațiilor mai tinere la cultura siriană pe care altminteri nu le-ar putea experimenta ca persoane strămutate.²⁴ Când președintele Trump a sugerat în ianuarie 2020 că Statele Unite ar putea ataca situri de importanță culturală din Republica Islamică Iran, răspunsul rapid al persoanelor și organizațiilor interesate de protecția patrimoniului a determinat clarificarea faptului că normele internaționale relevante vor fi în schimb respectate.²⁵

31. Rețeaua Patrimoniului Climatic (Climate Heritage Network) la nivel mondial a fost lansată în 2019, cu obiectivul de a pune la punct dimensiunile culturale ale schimbărilor climatice și a mobiliza sectorul culturii pentru acțiuni în domeniul climatic.

III. Cadrul juridic internațional

A. Drepturi culturale

32. Drepturile culturale materiale pentru care apărătorii drepturilor culturale fac demersuri de protejare și promovare, inclusiv dreptul tuturor de a participa la viața culturală

²⁰ www.radhapaudelfoundation.org/; www.nfcc.org.np/menstrual-health-hygiene-and-rights/.

²¹ Danielle Preiss, „Why it’s hard to ban the menstrual shed”, *National Public Radio*, 13 mai 2019.

²² Jennifer Weiss-Wolf, *Periods Gone Public: Taking a Stand for Menstrual Equity* (New York, Arcade Publishing, 2017). A se vedea, de asemenea, Nikita Azad, „A young bleeding woman’ pens an open letter to the «keepers» of Sabrimala Temple”, *Youth Ki Awaaz*, 20 noiembrie 2015.

²³ A se vedea, de exemplu, Mwatana for Human Rights, „The degradation of history: violations committed by the warring parties against Yemen’s cultural property”. Disponibil la adresa mwatana.org/en/the-degradation-of-history-2/.

²⁴ Catherine Cartier, „The storytellers of Syria: displaced women keep tradition and history alive with folktales”, *The New Arab*, 27 iunie 2018.

²⁵ A se vedea, de exemplu, Helen Stoilas, „Cultural heritage officials condemn Trump’s threats against Iranian sites”, 6 ianuarie 2020; și Jake Johnson, „Iranians flood Twitter with photos of favorite cultural sites as Trump threatens them with destruction”, *Common Dreams*, 5 ianuarie 2020.

fără discriminare, precum și libertățile artistice și științifice, sunt garantate de numeroase dispoziții de drept internațional. Aceste dispoziții includ articolul 27 din Declarația universală a drepturilor omului; articolul 15 din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale; și dispozițiile conexe ale Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice. Aceste norme au fost explicate în detaliu de raportorii speciali care s-au succedat.²⁶

33. Drepturile culturale protejează în special (a) creativitatea umană în toată diversitatea sa și condițiile pentru ca aceasta să fie exercitată, dezvoltată și accesibilă; (b) libera alegere, exprimare și dezvoltare a identităților, ceea ce include dreptul de a alege să nu facă parte din anumite colective, precum și dreptul de a ieși dintr-un colectiv, și dreptul de a participa în mod egal la procesul de definire a acestuia; (c) dreptul persoanelor și al grupurilor de a participa, sau de a nu participa, la viața culturală pe care o aleg, precum și de a-și desfășura propriile practici culturale; (d) dreptul de a interacționa și de a participa la schimburi, indiferent de apartenența la grup și de frontiere; (e) dreptul de a beneficia de și a avea acces la artă, cunoaștere, inclusiv cunoaștere științifică, la patrimoniul cultural propriu al unei persoane, dar și la cel al altora; și (f) dreptul de a participa la interpretarea, elaborarea și dezvoltarea patrimoniului cultural și la reformularea identităților culturale (A/HRC/40/53, paragraful 15).

34. Obiectivele de dezvoltare durabilă sunt esențiale pentru activitatea apărătorilor drepturilor culturale și viceversa. Progresele înregistrate în ceea ce privește obligațiile în domeniul drepturilor omului și Obiectivele de dezvoltare durabilă sunt două fețe ale aceleiași monede. În plus, protejarea și promovarea culturii contribuie în mod direct la multe dintre obiective – orașe sigure și durabile, locuri de muncă decente și creștere economică, reducerea inegalităților, mediu, promovarea egalității de gen și societăți pașnice și favorabile incluziunii.²⁷ Drepturile culturale protejate de apărătorii drepturilor culturale sunt totodată instrumente esențiale pentru punerea în aplicare a obiectivelor care se referă în mod explicit la cultură, ca de exemplu ținta 4 din obiectivul 11, respectiv consolidarea eforturilor de protecție și salvagardare a patrimoniului cultural și natural mondial, și ținta 7 din obiectivul 4, respectiv asigurarea de către stat a educației pentru dezvoltare durabilă, a diversității culturale și a contribuției culturii la dezvoltarea durabilă.²⁸

B. Apărătorii drepturilor omului

35. Nucleul cadrului internațional privind apărătorii drepturilor omului îl constituie Declarația privind apărătorii drepturilor omului, adoptată de Adunarea Generală. Aceasta este disponibilă în numeroase limbi, iar recent a avut loc cea de-a 20-a aniversare a sa.

36. Declarația definește drepturile existente într-un mod care înlesnește aplicarea acestora la rolul practic și situația apărătorilor drepturilor omului. Drepturile apărătorilor care sunt recunoscute includ drepturile următoare: a se întruni și aduna în mod pașnic; a beneficia de cai de atac eficiente; a exercita profesia lor de apărători ai drepturilor omului; protecție efectivă în temeiul legislației naționale în cazul opoziției pașnice față de încălcarea drepturilor omului de către stat; a desfășura activități în domeniul drepturilor omului în mod individual și în asociere cu alte persoane; a căuta, a primi și a răspândi informații referitoare la drepturile omului; accesul neîngrădit la și comunicarea cu organizațiile neguvernamentale și interguvernamentale; și a solicita, a primi și a utiliza resurse (inclusiv fonduri din străinătate) în scopul protejării drepturilor omului.

37. În conformitate cu Declarația, statele au responsabilități, printre care următoarele: să protejeze, să promoveze și să pună în aplicare toate drepturile omului; să ofere o cale de atac efectivă persoanelor care susțin că au fost victime ale unor încălcări; să efectueze anchete prompte și imparțiale privind presupusele încălcări; să ia toate măsurile necesare pentru a asigura protecția tuturor împotriva violenței, amenințărilor, represaliilor sau

²⁶ A se vedea, de exemplu, ohchr.org/EN/Issues/CulturalRights/Pages/InternationalStandards.aspx; și A/74/255, paragrafele 19–31.

²⁷ Jyoti Hosagrahar, „Culture: at the heart of SDGs”, *UNESCO Courier*. Număr aprilie–iunie, 2017.

²⁸ Rezoluția 70/1 adoptată de Adunarea Generală, anexa.

discriminărilor negative ca urmare a exercitării legitime a drepturilor menționate în declarație; și să promoveze înțelegerea de către public a tuturor drepturilor omului, inclusiv a drepturilor culturale.

38. Deși declarația nu este ea însăși un instrument obligatoriu din punct de vedere juridic, adoptarea sa ca rezoluție a Adunării Generale reprezintă un angajament ferm al statelor în favoarea punerii sale în aplicare și conține principii și drepturi obligatorii din punct de vedere juridic care decurg din tratate precum Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice. În plus, Consiliul a solicitat în mod repetat punerea deplină în aplicare a declarației, reafirmând că fiecare are dreptul, individual și în asociere cu alții, să promoveze și să depună eforturi pentru realizarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, inclusiv a drepturilor culturale.²⁹ Comitetul pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale, în declarația sa privind apărătorii drepturilor omului și drepturile economice, sociale și culturale, a precizat că va considera că orice amenințare sau violență împotriva apărătorilor drepturilor omului constituie încălcări ale obligațiilor statelor în ceea ce privește realizarea drepturilor enunțate în Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, deoarece și apărătorii drepturilor omului au contribuit, prin activitatea lor, la concretizarea drepturilor respective (E/C.12/2016/2, paragraful 5).

39. Înalțul Comisariat al Organizației Națiunilor Unite pentru Refugiați interpretează Convenția privind statutul refugiaților prin prisma Declarației privind apărătorii drepturilor omului. Acesta a recunoscut apărătorii drepturilor omului ca fiind o categorie de persoane care necesită protecție internațională (A/73/230, paragraful 49).

40. Anumite categorii de apărători ai drepturilor omului care se suprapun cu apărătorii drepturilor culturale sunt recunoscute și protejate de norme suplimentare. În decembrie 2013, Adunarea Generală a adoptat Rezoluția 68/181 cu privire la protecția apărătoarelor drepturilor omului, în care a subliniat că respectarea activităților apărătorilor drepturilor omului, inclusiv a apărătoarelor drepturilor omului, este esențială pentru exercitarea în general a drepturilor omului. Aceasta s-a declarat deosebit de îngrijorată cu privire la discriminarea și violența sistemică și structurală cu care se confruntă apărătoarele drepturilor omului și a îndemnat statele să ia toate măsurile necesare pentru a asigura protecția acestora. De asemenea, a îndemnat statele să depună diligența necesară în prevenirea încălcărilor la adresa apărătorilor drepturilor omului, inclusiv prin măsuri practice de prevenire a amenințărilor, hărțuirii și violenței împotriva apărătoarelor drepturilor omului, precum și în combaterea impunității, garantând că persoanele vinovate de încălcări și abuzuri, inclusiv violență de gen și amenințări la adresa apărătoarelor drepturilor omului, comise de actori statali și nestatali, inclusiv online, au fost aduse imediat în fața justiției. Aceasta a subliniat necesitatea participării apărătoarelor drepturilor omului la elaborarea unor politici și programe eficiente legate de protecția acestora și a încurajat integrarea unei perspective de gen în programele pentru securitatea și protecția apărătorilor.

41. În 2016, Consiliul a adoptat Rezoluția 31/32 privind apărătorii drepturilor omului, fie ei persoane, grupuri sau organe ale societății, care abordează drepturile economice, sociale și culturale, în care a recunoscut rolul pozitiv, important și legitim al apărătorilor drepturilor omului în promovarea și pledarea pentru realizarea tuturor drepturilor economice, sociale și culturale. Acesta a reafirmat necesitatea urgentă de a respecta, proteja, promova și facilita activitatea celor care apără drepturile economice, sociale și culturale ca factor vital care contribuie la realizarea drepturilor respective. Consiliul a deplâns recurgerea la politici și legi care au restrâns, au împiedicat sau au limitat activitățile apărătorilor drepturilor omului cu încălcarea dispozițiilor relevante ale dreptului internațional al drepturilor omului, precum și hărțuirea judiciară sau amenințarea cu aceasta a apărătorilor drepturilor omului, inclusiv a celor care se ocupă de drepturile economice, sociale și culturale; de asemenea, acesta a subliniat obligația statelor de a preveni și a opri astfel de practici. În plus, acesta a îndemnat toate statele să ia toate măsurile necesare pentru a garanta drepturile și siguranța apărătorilor drepturilor omului, inclusiv ale celor care acționează în vederea realizării drepturilor economice, sociale și culturale.

²⁹ A se vedea, de exemplu, Rezoluția 31/22 adoptată de Consiliu.

42. În aceeași rezoluție, Consiliul a condamnat cu fermitate represaliile și violența împotriva oricăror persoane, inclusiv a apărătorilor drepturilor omului, precum și incriminarea, intimidarea, detenția arbitrară, tortura, dispariția și uciderea acestora pentru susținerea drepturilor omului, inclusiv în raport cu drepturile economice, sociale și culturale. Acesta a subliniat că legislația care îi afectează pe apărătorii drepturilor omului trebuie să fie în conformitate cu dreptul internațional al drepturilor omului și a încurajat actorii nestatali să se abțină de la acțiuni care subminează capacitatea apărătorilor drepturilor omului de a acționa fără obstacole, iar pe lideri să își exprime sprijinul pentru rolul apărătorilor. De asemenea, Consiliul l-a invitat pe Secretarul General să atragă atenția asupra rezoluției în cadrul sistemului Organizației Națiunilor Unite și să continue să includă presupuse cazuri de represalii și intimidări împotriva apărătorilor drepturilor economice, sociale și culturale.

43. Apărătorii drepturilor omului legate de mediu au făcut obiectul Rezoluției 40/11 a Consiliului.³⁰ În rezoluția respectivă, Consiliul a condamnat cu fermitate represaliile și violențele împotriva acestor apărători, inclusiv din partea actorilor nestatali, și a încurajat statele să recurgă la asistență tehnică pentru punerea în aplicare a rezoluțiilor relevante. Intersecțiile dintre activitățile de apărare a drepturilor legate de mediu și a drepturilor culturale sunt numeroase, inclusiv pentru apărătorii indigeni ai drepturilor omului.

44. În domeniul protecției patrimoniului cultural, în situații de conflict armat, standardele privind drepturile omului care protejează apărătorii drepturilor omului sunt completate de articolul 15 din Convenția pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, care prevede că personalul afectat protecției bunurilor culturale trebuie să fie respectat și să i se permită exercitarea funcțiilor sale în caz că bunurile culturale de care este răspunzător au căzut în mâinile părții adverse. În conformitate cu articolul 17 paragraful (2) litera (c) din convenție, emblema distinctivă a bunurilor culturale, Scutul albastru, poate fi folosită ca mijloc de identificare a acestor persoane. În multe situații, persoanelor protejate de aceste dispoziții ar trebui totodată să li se recunoască statutul de apărători ai drepturilor culturale.

45. Această prezentare generală evidențiază gama largă de standarde vitale care garantează drepturile și recunosc activitatea apărătorilor drepturilor omului, inclusiv a apărătorilor drepturilor culturale. Acestea ar trebui puse în aplicare în totalitate, fără întârziere, la nivel internațional și național. Totuși, Raportorul special observă că multe dintre standardele privind apărătorii drepturilor omului, inclusiv rezoluțiile relevante, nu menționează unele aspecte ale activității în domeniul drepturilor omului specifice culturii, drepturilor culturale sau apărătorilor drepturilor culturale. În plus, multe dintre standardele materiale privind protecția culturii și a drepturilor culturale omit să îi specifice pe cei care apără astfel de drepturi. Deși standardele generale privind apărătorii drepturilor omului pot și ar trebui să fie interpretate pentru a acoperi aceste aspecte, elaborarea unor standarde mai explicite referitoare la activitatea apărătorilor drepturilor culturale, sub forma, printre altele, a unei rezoluții sau a unor principii directe, ar fi un pas pozitiv. În plus, este nevoie urgentă de integrarea la scară largă a culturii, a drepturilor culturale și a activității apărătorilor drepturilor culturale în toate activitățile referitoare la apărătorii drepturilor omului.

C. Mecanisme de punere în aplicare

46. Mandatul Organizației Națiunilor Unite privind drepturile culturale a sărbătorit cea de-a zecea aniversare în 2019 (A/HRC/40/53). În cursul mandatului, a semnalat probleme și cazuri legate de apărătorii drepturilor culturale, în contextul rapoartelor tematice și de țară, precum și în comunicări³¹ și declarații publice³² privind cazuri din toate regiunile.

³⁰ A se vedea, de asemenea, Programul Organizației Națiunilor Unite pentru Mediu, „Promovarea unei protecții mai mari pentru apărătorii mediului”, document de politici. Disponibil la adresa unep.org.

³¹ A se vedea, de exemplu, comunicarea UA BGD1/2019, 29 mai 2019, disponibilă la adresa <http://bit.ly/2Ryo53q>; comunicarea OL CUB 2/2019, 12 iunie 2019, disponibilă la adresa <http://bit.ly/2YvqvCl>; comunicarea UA SDN 2/2017, 30 martie 2017, disponibilă la adresa

Raportorul special actual a făcut eforturi să se asigure că apărătorii drepturilor culturale sunt ascultați în sistemul Organizației Națiunilor Unite, inclusiv prin evenimente secundare și reuniuni ale experților, dar s-a confruntat uneori cu provocări financiare și logistice în acest sens, inclusiv cu dificultatea de a obține vize. Aceasta regretă, de asemenea, cazurile în care apărătorii drepturilor culturale pe care i-a întâlnit în misiune s-au confruntat cu represalii ori s-au temut să se întâlnească cu ea în mod deschis.

47. Mandatul Raportorului special privind situația apărătorilor drepturilor omului a fost instituit în 2000 (ca procedură specială) pentru a sprijini punerea în aplicare a Declarației privind apărătorii drepturilor omului.³³ Titularii mandatului au elaborat numeroase rapoarte care oferă instrumente și recomandări utile pentru protejerea și sprijinirea apărătorilor drepturilor culturale, inclusiv rapoarte axate pe apărătorii drepturilor omului care își desfășoară activitatea în domeniul drepturilor economice, sociale și culturale (A/HRC/4/37), încălcări comise de actori nestatali (A/65/223), medii sigure și favorabile (A/HRC/25/55) și impunitate (A/74/159).

48. Atât Raportorul special în domeniul drepturilor culturale, cât și Raportorul special cu privire la situația apărătorilor drepturilor omului dispun de proceduri de comunicare în temeiul cărora cazurile de presupuse încălcări pot fi semnalate în mod confidențial statelor și altor actori, urmând să fie făcute publice ulterior, împreună cu orice eventual răspuns.³⁴ Până în prezent, titularii mandatelor cu privire la apărătorii drepturilor culturale și cei ai drepturilor omului au trimis aproximativ 25 de comunicări comune, uneori implicând alte proceduri speciale, în legătură cu cazuri din 15 țări și aproape fiecare regiune. S-au primit răspunsuri în 13 cazuri. Acestea au acoperit o serie de aspecte legate de apărătorii drepturilor culturale, de la drepturile celor care lucrează pentru protejerea diversității culturale, a libertății artistice, a dialogului intercultural, a drepturilor culturale ale populațiilor indigene și a celor care se confruntă cu discriminare din cauza orientării lor sexuale sau a identității lor de gen, până la atacuri asupra apărătoarelor drepturilor culturale. Mai multe cazuri de încălcare a drepturilor apărătorilor drepturilor culturale ar trebui prezentate ambilor raportori speciali.

49. Raportorul special privind drepturile populațiilor indigene a întocmit în 2018 un raport privind atacurile împotriva apărătorilor indigeni ai drepturilor omului și incriminarea acestora (A/HRC/39/17). În raportul respectiv, Raportorul a consemnat că respectivele cauze și efecte ale incriminării și ale violenței care afectează populațiile indigene trebuie înțelese și abordate în cadrul specific al Declarației privind drepturile populațiilor indigene, adoptate de Organizația Națiunilor Unite, precum și al instrumentelor internaționale și regionale în domeniul drepturilor omului. De asemenea, s-a constatat că aceste surse juridice internaționale au recunoscut drepturile populațiilor indigene la tradiționalele lor terenuri, teritorii și resurse naturale, autogovernări, culturi și moduri de viață. Drepturile culturale ale populațiilor indigene sunt strâns legate de drepturile funciare, ceea ce face ca apărarea acestor seturi de drepturi să fie adesea strâns legată.

IV. Riscuri și provocări

50. Fostul Raportor special cu privire la apărătorii drepturilor omului a constatat că apărătorii care lucrează în domeniul drepturilor economice, sociale și culturale au întâmpinat adesea dificultăți în ceea ce privește acceptarea muncii lor ca muncă în domeniul drepturilor omului. Prin urmare, aceștia întâmpină dificultăți în atragerea de

<http://bit.ly/2LE4JGb>; comunicarea AL RUS 8/2017, 17 octombrie 2017, disponibilă la adresa <http://bit.ly/2t3qb1b>; comunicarea UA TUR 12/2017, 2 noiembrie 2017, disponibilă la adresa <http://bit.ly/2RA5Z12>; comunicarea UA USA 14/2016, 11 noiembrie 2016, disponibilă la adresa <http://bit.ly/2DXADcy>; comunicarea AL IND 15/2015, 10 decembrie 2015, disponibilă la adresa <http://bit.ly/2sdQMrW>. Organizația Națiunilor Unite trebuie să facă mai mult pentru a face publice astfel de comunicări și pentru a le face mai ușor de găsit.

³² ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/NewsSearch.aspx?MID=SR_Cultural_Rights.

³³ ohchr.org/EN/Issues/SRHRDefenders/Pages/SRHRDefendersIndex.aspx.

³⁴ www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Communications.aspx.

fonduri, o lipsă de reportaje realizate de mass-media cu privire la încălcările drepturilor lor, precum și o lipsă de atenție acordată încălcărilor și o ezitare în ceea ce privește căutarea unor măsuri reparatorii la nivel național sau internațional. Există concepția greșită că apărătorii care lucrează în domeniul drepturilor economice, sociale și culturale nu sunt „adevărați” apărători ai drepturilor omului (A/HRC/4/37). Apărătorii drepturilor culturale și activitatea lor primesc adesea și mai puțină atenție decât cei care lucrează în domeniul drepturilor economice și sociale, chiar și din partea organismelor internaționale, inclusiv a Organizației Națiunilor Unite, și a societății civile. Această lipsă de vizibilitate ridică multe provocări și amplifică riscurile. Apărătorii drepturilor culturale care s-au confruntat cu încălcări au subliniat în fața Raportorului special că se simt în siguranță atunci când cazurile și munca lor beneficiază de atenție internațională. În 2015, Raportorul special cu privire la situația apărătorilor drepturilor omului i-a identificat pe cei care lucrează pentru apărarea drepturilor economice, sociale și culturale ca fiind unul dintre cele mai expuse riscului grupuri de apărători (A/68/262, paragrafele 15, 24, 40 și 53–55).

51. Mulți apărători ai drepturilor omului se confruntă cu presiuni din cauza activității lor și își asumă riscuri mari pentru a o realiza. Cu toate acestea, pot exista dificultăți și provocări specifice, precum și cauze specifice ale violenței și represiei împotriva apărătorilor drepturilor culturale, dar și anumite tipuri specifice de încălcări ale drepturilor omului, multe dintre acestea fiind în creștere.³⁵ Acestea trebuie să fie abordate.

52. Activitatea apărătorilor drepturilor culturale vizează adesea chestiuni considerate sensibile, ceea ce îi face deosebit de vulnerabili la persecuție. Scriitorii și artiștii pot fi vizați tocmai pentru că reprezintă darul eliberator al imaginației umane și dau glas gândurilor, ideilor, dezbaterilor și criticilor, difuzate unui public larg.³⁶ Apărătorii drepturilor culturale pot fi considerați ca opunându-se argumentelor sau simbolurilor culturale ori religioase dominante atunci când acestea sunt utilizate ca instrumente de dominare sau discriminare, inclusiv de guverne autoritare, fundamentalisti și extremiști, precum și de state, dar și de actori nestatali. În raportul privind dreptul la libertatea de exprimare artistică și creativitate, titularul mandatului a precizat că în majoritatea cazurilor, restricțiile aplicate libertăților artistice reflectă o dorință de a promova o anumită viziune asupra lumii sau un anumit discurs blocându-le în același timp pe altele [A/HRC/23/34, paragrafele 36 și 89 (d)]. A fi perceput ca opozant al argumentelor sau simbolurilor culturale ori religioase poate duce la reacții puternice și emoționale din partea autorităților și a altor actori. În mod similar, atunci când apărătorii drepturilor culturale contestă normele sau atitudinile culturale referitoare la sexualitate și reproducere sau concepțiile limitate despre „familie” ori „tradiție”, ei și munca lor au fost supuși unor diferite forme de reglementare.³⁷ Toate acestea duc la amenințări și violență împotriva apărătorilor drepturilor culturale și pot duce la excluderea lor și la portretizarea lor ca fiind în afara sau un dușman al culturii, religiei ori grupului lor național sau etnic, ca fiind un „altul”, „din alt loc” sau „din altă țară”. O astfel de portretizare poate fi devastatoare din punct de vedere emoțional atât pentru apărător, cât și pentru familia sa și colegii săi și, de asemenea, facilitează alte abuzuri.

53. Apărătorii drepturilor culturale se pot confrunta cu fenomenul paradoxal ca tocmai drepturile pe care le apără să fie folosite pentru subminarea lor. De exemplu, cultura, diversitatea culturală sau drepturile culturale pot fi utilizate în mod abuziv, cu încălcarea standardelor internaționale, pentru a încerca justificarea încălcărilor și pentru a-i submina pe cei care pledează tocmai în favoarea drepturilor culturale ale femeilor sau minorităților ori ale celor excluși pe criterii de castă sau care se confruntă cu discriminare din cauza orientării lor sexuale sau a identității lor de gen. Discriminarea în exercitarea drepturilor

³⁵ A se vedea, de exemplu, Freemuse, *The State of Artistic Freedom 2019: Whose Narratives Count?* (2019).

³⁶ www.icorn.org/about-icorn.

³⁷ Organizația Națiunilor Unite, „Increasingly under attack, women human rights defenders need better back up”, 28 noiembrie 2018; și Organizația Națiunilor Unite, OHCHR, „Women human rights defenders”, Seria de informații privind sănătatea sexuală și sănătatea reproducerii și drepturile aferente, fișă informativă.

culturale se pretinde a fi justificată în numele respectării diversității culturale sau a culturii. Așa ceva este inacceptabil (a se vedea A/73/227).

54. Proliferarea relativismului cultural și a scuzelor culturale pentru încălcări ale drepturilor omului, precum și manipularea culturii pentru a nega drepturile, uneori chiar exprimate în timpul dezbaterilor Consiliului,³⁸ reprezintă o amenințare reală la adresa activității apărătorilor drepturilor culturale, inclusiv prin faptul că par să justifice încălcările și să crească probabilitatea impunității, prin faptul că modelează perceperea unor astfel de încălcări în rândul populației și le fac mai greu de contestat, dar și prin faptul că fac ca alți apărători ai drepturilor omului să devină precauți față de drepturile culturale în totalitate (A/HRC/40/53, paragraful 4). Între timp, în ultimii ani, respectul pentru diversitatea culturală a fost amenințat și de cei care încearcă să impună identități și moduri de a fi monolitice, de către cei care susțin diferite forme de supremație și discriminare.

55. Ștergerea anumitor aspecte ale culturii, patrimoniului cultural, istoriei și identităților – care pot fi esențiale pentru apărătorii drepturilor culturale sau pentru ceea ce aceștia încearcă să protejeze și să apere – prezintă riscuri deosebite pentru acești apărători și activitatea lor. De exemplu, incriminarea orientării sexuale în multe țări face să fie invizibilă exprimarea culturală și artistică legată de „gayness”, astfel suprimându-se conținutul cultural în sine și supunându-i reglementărilor pe cei care îl creează sau îl apără. Dispariția deliberată a contribuțiilor, patrimoniului și istoriilor minorităților religioase și etnice, precum și recurgerea frecventă a prezentării istoriei din anumite perspective majoritare amplifică dificultățile și pericolele cu care se confruntă cei care caută să protejeze aceste culturi minoritare și amprenta lor.³⁹

56. Discursurile de excludere, care vizează migrații, minoritățile, persoanele nereligioase, refugiații, persoanele indigene, femeile și alte categorii, și uneori chiar promovate de lideri mondiali, inclusiv pe rețele sociale, și cu privire la care Raportorul special și-a exprimat îngrijorarea încă de la începutul mandatului său, agravează problemele cu care se confruntă cei care încearcă să apere drepturile culturale ale acestor persoane și diversitatea culturală în conformitate cu normele internaționale (A/HRC/31/59, paragraful 19). Noțiunea de „alteritate” aplicată semenilor noștri, opusul accentului pus de drepturile culturale pe incluziunea și promisiunea egalității și demnității cuprinse în Declarația universală a drepturilor omului, reprezintă o amenințare din ce în ce mai gravă care face ca activitatea apărătorilor drepturilor culturale să fie mai periculoasă și subminează însăși existența „familiei umane”.

57. Există o serie de alte provocări specifice cu care se confruntă apărătorii drepturilor culturale. Multe grupuri pentru drepturile omului nu reușesc să includă drepturile culturale și sectoarele culturale în activitatea lor, în timp ce mulți actori culturali neglijează să integreze drepturile omului și drepturile culturale în a lor. Acest lucru are adesea ca efect o lipsă de protecție, în special în anumite domenii. De exemplu, mulți actori din domeniul drepturilor culturale nu au inclus o perspectivă de gen în activitatea lor, iar mulți apărători ai drepturilor femeilor nu au luat în considerare aspecte legate de drepturile culturale (A/HRC/40/53, paragraful 61). În plus, apărătorii drepturilor culturale se confruntă adesea cu o lipsă de recunoaștere a activității lor ca activitate în domeniul drepturilor omului, adesea existând o lipsă de date sau de colectare de informații cu privire la aceasta.

58. Spațiile pentru a beneficia de drepturile culturale și pentru exprimările culturale sunt din ce în ce mai limitate. Spațiile publice, care sunt esențiale pentru drepturile culturale, sunt în curs de privatizare și nu sunt pe deplin accesibile (A/74/255). Omogenizarea și mercantilizarea tot mai mare a culturii și a spațiilor culturale constituie, în general, încă un set de obstacole. Lipsa unor fonduri suficiente pentru cultură și perceperea greșită a acesteia ca element de lux sporesc dificultatea activității apărătorilor drepturilor culturale și afectează totodată propriile lor drepturi economice.

³⁸ A se vedea, de exemplu, Elizabeth O’Casey, „«Cultural practices and religious specificities» and the shame of some States at the Human Rights Council”, *Humanist International*, publicat pe blog, 7 iulie 2015.

³⁹ A se vedea A/71/317, paragraful 38, precum și A/68/296, paragraful 31.

59. Impulsul de a cenzura este în creștere. De exemplu, Raportorul special, deși a salutat „Women, Wine and Words Festival” din 2019, regretă că, potrivit informațiilor disponibile, organizatorii săi au fost obligați să prezinte autorităților, pentru control, scenariile și filmele înainte de festival.

60. Discriminarea pe motive de gen persistă în sectoarele culturale și în instituțiile culturale. Aceasta rămâne o provocare majoră pentru apărătoarele drepturilor culturale, care se confruntă cu riscuri și provocări deosebite, având în vedere relația complexă dintre gen și cultură.⁴⁰

61. Raportorul special și-a exprimat regretul la aflarea veștii că unii dintre cei care ridică în mod sistematic probleme precum discriminarea persoanelor cu dizabilități în cadrul instituțiilor culturale – chiar și în țările cu angajamente juridice în favoarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, precum Statele Unite – consideră că își pun locul de muncă în pericol făcând acest lucru. Așa ceva este inacceptabil. Abordarea accesibilității artelor și culturii, precum și discriminarea în sectorul culturii, reprezintă o componentă esențială a activității culturale. Instituțiile culturale care nu iau în considerare aceste aspecte nu își îndeplinesc mandatele.

62. După cum a menționat Reprezentantul special al Secretarului General cu privire la apărătorii drepturilor omului, cadrul juridic național privind exercitarea drepturilor economice, sociale și culturale în general este adesea slab. În special, există frecvent o lipsă de mecanisme de reparații pentru apărătorii drepturilor culturale și pentru a asigura protecția efectivă și justițiabilitatea drepturilor culturale (A/HRC/4/37, paragrafele 80 și 81).

63. În contexte specifice, pot să apară provocări din cauza reprimării generale a drepturilor culturale de către actori statali și/sau nestatali, inclusiv: prin consacrarea unor reglementări excesiv de restrictive aplicabile exprimării; prin subminarea separării dintre religie și stat, care este esențială pentru exercitarea drepturilor culturale de către toți;⁴¹ prin distrugerea în mod intenționat a patrimoniului cultural; sau ca urmare a ștergerii forțate a identității culturale. Ideologiile fundamentaliste și extremiste, în special modul în care acestea încearcă să elimine diversitatea și dezacordul, au efecte deosebite asupra drepturilor culturale ale femeilor, minorităților și persoanelor lesbiene, homosexuale, bisexuale, transgen și intersexuale (A/HRC/40/53, paragraful 29), precum și ale persoanelor nereligioase. Atât terorismul care vizează sectoarele și spațiile culturale, cât și utilizarea în mod abuziv a legislației pentru combaterea terorismului constituie amenințări importante.⁴²

64. Este posibil ca apărătorilor drepturilor culturale să li se interzică să își continue activitatea culturală în semn de pedeapsă pentru apărarea drepturilor lor culturale sau ca munca lor să fie atacată ori distrusă. Uneori, represaliile au ca formă interzicerea expunerii lucrărilor proprii sau a interpretării și refuzarea accesului la spațiile culturale pentru asemenea fapte. De exemplu, în 2017, editura scriitorului lituanian Ruta Vanagaite a încetat colaborarea cu aceasta, a retras din circulație cărțile sale rămase nevândute și a amenințat că le va distruge ca urmare a criticii formulate de aceasta la adresa unui naționalist lituanian perceput pe scară largă ca erou. Dna Vanagaite a abordat subiecte istorice sensibile în cea mai recentă carte a sa, *Mūsiškiai* (Poporul nostru), publicată în 2016, în care discută rolul naționaliștilor lituanieni în persecutarea lituanienilor evrei în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.⁴³ În 2018, multe concerte ale IC3PEAK, o tânără formație de muzică electronică experimentală din Moscova, au fost anulate sau perturbate în orașe din Federația Rusă ca urmare a acțiunilor administrației locale, ale pompierilor și poliției. Cântecele grupului au ca subiecte protestele și arestările arbitrare.⁴⁴

⁴⁰ A se vedea, de exemplu,

www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25074&LangID=E.

⁴¹ A/72/155, paragraful 11; A/HRC/34/56, paragrafele 38 și 97 (p).

⁴² Freemuse, *The State of Artistic Freedom 2019: Whose Narratives Count?* (2019).

⁴³ PEN America, „Lithuanian writer Ruta Vanagaite’s publisher set to pulp more than 27,000 of her books”, comunicat de presă, 5 decembrie 2017.

⁴⁴ Meduza, „«No reactive measures were taken»: Russian prosecutors blame mass cancellations of pop and rap concerts on concert organizers themselves”, 8 aprilie 2019.

65. Amenințarea reprezentată de schimbările climatice catastrofale este astăzi una dintre cele mai mari amenințări la adresa culturii, a drepturilor culturale și a activității apărătorilor drepturilor culturale (A/HRC/40/53). Schimbările climatice nu reprezintă doar o amenințare pentru supraviețuirea fizică a multora, ci și o amenințare pentru supraviețuirea culturală. Din acest motiv, acestea vor constitui subiectul raportului Raportului special adresat Adunării Generale în 2020. De prea multe ori, impactul asupra culturii și drepturilor culturale și importanța culturii, a patrimoniului cultural și a cunoștințelor tradiționale,⁴⁵ precum și rolul apărătorilor drepturilor culturale ca răspuns la schimbările climatice și pentru dezvoltarea rezilienței sunt reduse la minimum sau trecute cu vederea.

66. Ca și în cazul altor apărători ai drepturilor omului, riscurile și provocările cu care se confruntă apărătorii drepturilor culturale variază în funcție de context, indiferent dacă se află: în propria țară, capabili să își desfășoare munca și să își desfășoare activitățile în mod obișnuit; în propria țară, dar se confruntă cu riscuri sau persecuții din partea actorilor statali și/sau nestatali; în situație de fugă de persecuție și în mișcare; în căutare de azil; sau în exil, inclusiv cu statut de refugiat. În plus, natura riscurilor poate fi afectată și de situații de represiune, urgență, violență, conflict armat și post-conflict. Riscurile cu care se confruntă apărătorii drepturilor culturale sunt contextuale și pot, de asemenea, să fie afectate de statutul lor minoritar sau majoritar, de genul sau de originea clasei lor, precum și de alte aspecte ale identității. Statele, societatea civilă și organizațiile internaționale trebuie să evalueze posibilitățile și riscurile în fiecare tip de situație și să dezvolte mecanisme de răspuns eficiente și corespunzătoare.

67. În anumite împrejurări, apărătorii drepturilor culturale se confruntă cu încălcări similare ale drepturilor omului ca și alți apărători ai drepturilor omului. Acestea pot include: stigmatizare; discriminare; agresiune de tip bullying; pierderea locului de muncă; amenințări; acte de violență; amenințări și violență împotriva colegilor și a familiei; arestare și detenție arbitrară; procese inechitabile; acțiuni în justiție nelegitime, inclusiv pentru calomnie; tortură sau rele tratamente; violență sexuală; pedeapsă corporală; dispariții forțate; și execuții sumare, arbitrară sau extrajudiciare. Acestea pot fi realizate de actori statali și/sau nestatali. Apărătorii drepturilor culturale, atunci când sunt forțați să fugă, se pot confrunta cu alte abuzuri în exil, din partea unor actori atât din țările de origine, cât și din țările gazdă. Impunitatea pentru toate aceste abuzuri este generalizată în multe contexte.

68. Preocupările care apar cu privire la securitatea digitală, inclusiv hărțuirea, supravegherea și represiunea online sunt, de asemenea, relevante. Drepturile apărătorilor drepturilor culturale trebuie, de asemenea, să fie asigurate online.

69. Câteva exemple ilustrează unele dintre repercusiunile cu care se confruntă apărătorii drepturilor culturale. Datorită muncii sale de jurnalist, Masih Alinejad, din Republica Islamică Iran, a plecat în exil și a găsit modalități creative de a promova drepturile culturale ale femeilor. Aceasta a lansat o campanie numită „My Stealthy Freedom”, în care femeile din Republica Islamică Iran i-au împărtășit fotografiile făcute fără hijab-ul obligatoriu. Hijab-ul le-a fost impus sub amenințarea unor pedepse aspre;⁴⁶ prin urmare, acestea nu au considerat-o o expresie culturală, ci o expresie a unei ideologii impuse pe cale oficială (A/72/155, paragrafele 73–80). Videoclipurile și imaginile au fost distribuite pe internet, oferindu-le femeilor un loc pentru a-și exprima preocupările legate de drepturile lor culturale și dezacordul. Prin urmare, contactul cu doamna Alinejad este acum înțeles ca faptă penală, iar șeful Curții Revoluționare din Teheran a declarat în iulie 2019 că oricine îi trimite acesteia un astfel de videoclip riscă o pedeapsă de 10 ani.⁴⁷ Mai multe femei au fost ulterior condamnate la pedepse lungi pentru îndepărtarea hijab-urilor. De asemenea, fratele

⁴⁵ Consiliul internațional al monumentelor și siturilor, *The Future of Our Pasts: Engaging Cultural Heritage in Climate Action* (Paris, 2019).

⁴⁶ ONU, OHCHR, „Iran: release women jailed for protesting against compulsory wearing of veil, say UN rights experts”, comunicat de presă, 16 august 2019.

⁴⁷ www.isna.ir/news/98050703481 (în Farsi).

doamnei Alinejad a fost arestat ca mijloc de a o pedepsi pe aceasta pentru activitatea respectivă.⁴⁸

70. În întreaga lume, mulți apărători ai drepturilor culturale sunt deținuți în mod arbitrar.⁴⁹ De exemplu, Uighur Ilham Tohti, intelectual premiat, care administra un website „pentru a pune la dispoziția Uighurs și Hans o platformă pentru discuții și schimburi”, și pentru a pune la dispoziție un forum pentru discuții despre problemele sociale și culturale uighure, se află în executarea pedepsei detențiunii pe viață în China.⁵⁰ Toate aceste cazuri reprezintă un motiv serios de îngrijorare pentru Raportorul special, care solicită eliberarea imediată a tuturor persoanelor deținute pentru activitatea lor de apărătoare ale drepturilor culturale.

71. Activitatea altor apărători ai drepturilor omului de apărare a apărătorilor drepturilor culturale a jucat un rol esențial în obținerea unor rezultate pozitive. Raportorul special s-a bucurat de faptul că bloggerul Cheick Mohamed Mkhaitir⁵¹ a fost eliberat din închisoare în 2019. Domnul Mkhaitir a militat împotriva utilizării justificărilor religioase pentru discriminarea pe motiv de castă în Mauritania și a fost condamnat la moarte pentru blasfemie. A executat mai mult de 5 ani în închisoare și a fost avut în vedere în numeroase comunicări și declarații de către titularul mandatului în domeniul drepturilor culturale, precum și în alte proceduri speciale. Domnul Mkhaitir a subliniat rolul important jucat de avocații naționali și internaționali care l-au reprezentat, în pofida riscurilor semnificative aferente reprezentării sale. A sugerat, de asemenea, că este vital ca sistemul Națiunilor Unite să vorbească public și rapid în cazuri precum al său, atât pentru a obține dreptate, cât și pentru a combate izolarea. Rezultatul în cazul său reamintește că eforturile concertate ale apărătorilor drepturilor omului la nivel național și internațional, inclusiv ale apărătorilor drepturilor culturale, ale sistemului Organizației Națiunilor Unite, ale organizațiilor neguvernamentale și ale guvernelor, pot avea rezultate pozitive. Rezistența și angajamentul însuflețitor al apărătorilor drepturilor culturale sunt bine reprezentate de domnul Mkhaitir, care, deși acum a fost forțat să plece în exil și încă primește amenințări, este hotărât să își continue activitățile pentru drepturi culturale și pentru alte tipuri de drepturi ale omului.

V. Concluzii și recomandări

A. Concluzii

72. Avem față de apărătorii drepturilor culturale o datorie semnificativă de recunoștință pentru munca depusă pentru apărarea drepturilor omului și asigurarea frumuseții, culorii, demnității, exprimării, sărbătoririi, gândirii, sensului și memoriei în lumea noastră; pentru modul în care ne provoacă să gândim și să regândim luptând pentru drepturile culturale. Într-o noapte din octombrie 2019, în timp ce restricțiile erau în vigoare în întregul oraș Santiago, cântăreața de operă Ayleen Jovita Romero a protestat pașnic cântând de la fereastra casei sale pentru vecinii săi.⁵² A cântat *El derecho de vivir en paz* (Dreptul de a trăi în pace), un cântec făcut celebru de cântărețul Victor Jara înainte de a fi ucis în urma loviturii de stat militare din 1973. Apărătorii drepturilor culturale promovează accesul la cultură și la răspunsuri creative în fața încălcărilor drepturilor omului și a conflictelor și pot aduce speranță altora în vremurile noastre dificile.

73. Ar trebui să ne amintim de toți cei care au fost răpuși în apărarea drepturilor culturale. Totuși, să nu așteptăm până când vom ajunge să jelim moartea apărătorilor

⁴⁸ Amnesty International, „Iran: family of women’s rights activist arrested in despicable attempt to intimidate her into silence”, 25 septembrie 2019.

⁴⁹ Freemuse a documentat 157 de cazuri de artiști deținuți în 2018. Freemuse, *The State of Artistic Freedom 2019: Whose Narratives Count?* (2019).

⁵⁰ A se vedea Grupul de lucru privind detenția arbitrară, comunicarea nr. 3/2014 (China), 6 februarie 2014; și Human Rights Watch, „Timeline of Ilham Tohti’s case”, 15 septembrie 2014.

⁵¹ www.ohchr.org/FR/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24705&LangID=F.

⁵² *20 Minutos*, „Una soprano canta a viva voz como protesta contra el toque de queda en Chile y desata una ovación en el barrio”, 8 noiembrie 2019.

drepturilor culturale înainte de a hotărî cum să îi sprijinim. Să îi cinstim pe cei care au fost răpuși sprijinindu-i și protejându-i pe cei care își continuă munca.

74. Acest lucru trebuie realizat prin recunoașterea și popularizarea activității apărătorilor drepturilor culturale, a apărătorilor drepturilor omului care apără drepturile culturale în conformitate cu standardele internaționale, precum și a tuturor contribuțiilor lor multiple la asigurarea dreptului tuturor de a participa la viața culturală fără discriminare, inclusiv a dreptului de a avea acces la și a beneficia de patrimoniu, precum și a libertăților artistice și științifice. Acest lucru trebuie realizat prin recunoașterea importanței inerente a culturii și a drepturilor culturale și prin eforturi de a le apăra în conformitate cu standardele internaționale, precum și prin recunoașterea rolului lor central în punerea în aplicare a altor drepturi ale omului, realizarea unei dezvoltări durabile și asigurarea unei reacții eficiente și conforme drepturilor omului la urgența reprezentată de schimbările climatice.

75. Aceste eforturi trebuie să includă, de asemenea, deplina punere în aplicare a standardelor privind protecția drepturilor culturale și a standardelor internaționale relevante privind apărătorii drepturilor omului, inclusiv Declarația privind apărătorii drepturilor omului, care se aplică în totalitate apărătorilor drepturilor culturale, precum și aplicarea legislației naționale în conformitate cu standardele respective. În plus, aceste eforturi necesită recunoașterea deplină a riscurilor și provocărilor specifice cu care se confruntă apărătorii drepturilor culturale și a nevoilor lor specifice în context; deplina consultare și participare a apărătorilor drepturilor culturale la elaborarea de programe în beneficiul acestora; adoptarea unor perspective de gen și dizabilitate, precum și o perspectivă favorabilă incluziunii, care să reflecte în general nevoile diverselor ecosisteme de apărători ai drepturilor culturale; și actualizarea rapidă a recomandărilor tuturor mecanismelor relevante ale Organizației Națiunilor Unite, inclusiv a Raportorului special în domeniul drepturilor culturale.

76. Drepturile culturale nu se vor realiza ele singure. Activitatea apărătorilor drepturilor culturale de a proteja și a promova aceste drepturi este necesară urgent în lumea de astăzi, la fel ca și activitatea noastră colectivă de a-i sprijini în acest sens.

B. Recomandări

77. **Statele trebuie:**

(a) **Să respecte, să protejeze, să asigure și să realizeze drepturile culturale pentru toți, fără discriminare, în conformitate cu standardele internaționale;**

(b) **Să respecte și să asigure drepturile tuturor apărătorilor drepturilor culturale;**

(c) **Să pună în aplicare în totalitate dispozițiile Declarației privind apărătorii drepturilor omului și alte standarde relevante, inclusiv Rezoluția 68/181 privind protecția apărătoarelor drepturilor omului, adoptată de Adunarea Generală;**

(d) **Să sensibilizeze cu privire la Declarația privind apărătorii drepturilor omului, inclusiv prin traducerea acesteia în limbile locale și punerea acesteia la dispoziție în formate accesibile;**

(e) **Să se asigure că întreaga legislație națională referitoare la apărătorii drepturilor omului, inclusiv apărătorii drepturilor culturale, este în conformitate cu standardele internaționale în domeniul drepturilor omului și să abroge ori să modifice fără întârziere orice legislație care nu respectă standardele internaționale sau care împiedică activitatea apărătorilor drepturilor culturale sau îi pune în pericol, ca de exemplu incriminarea orientării sexuale, legile privind blasfemia sau legile care discriminează femeile și minoritățile;**

(f) **Să adopte politici culturale bazate pe drepturile culturale care să includă activitatea apărătorilor drepturilor culturale și protecții pentru aceștia, inclusiv strategii și mecanisme de reacție la încălcări, și să modifice politicile culturale existente pentru a se asigura că aceste aspecte sunt acoperite în totalitate;**

(g) Să respecte autonomia sectoarelor culturale și a instituțiilor culturale, precum și a conducerii și personalului acestora;

(h) Să asigure fonduri corespunzătoare în toate sectoarele culturale, cu standardul recomandat de UNESCO de minimum 1 % din cheltuielile pentru cultură; să se asigure că sunt disponibile fonduri corespunzătoare pentru activitatea apărătorilor drepturilor culturale;

(i) Să identifice și să elimine orice obstacole pentru apărătorii drepturilor culturale în ceea ce privește asigurarea unor fonduri corespunzătoare pentru activitatea lor, inclusiv din surse străine, în conformitate cu standardele internaționale;

(j) Să efectueze evaluări naționale, împreună cu societatea civilă, instituțiile naționale pentru drepturile omului, apărătorii drepturilor culturale și experții, cu privire la exercitarea drepturilor culturale și la capacitatea apărătorilor drepturilor culturale de a-și desfășura activitatea în mod liber, identificând obstacolele și recomandând modalitățile de reparare necesare;

(k) Să revizuiască în mod sistematic toate recomandările Raportorului special în domeniul drepturilor culturale, precum și alte recomandări relevante ale titularilor de mandate pentru proceduri speciale și ale organelor înființate în temeiul tratatelor, referitoare la apărătorii drepturilor omului, inclusiv apărătorii drepturilor culturale, și să asigure punerea lor în aplicare;

(l) Să reacționeze în mod corespunzător la toate comunicările trimise de titularii de mandate pentru proceduri speciale referitoare la apărătorii drepturilor culturale; să examineze toate cazurile semnalate și, în cazul în care se constată încălcări, să ofere urgent modalități de reparare;

(m) Să desfășoare acțiuni de sensibilizare cu privire la drepturile culturale și importanța și natura pozitivă a activității apărătorilor drepturilor culturale în punerea în aplicare a acestor drepturi;

(n) Să recunoască și să sprijine rolul pozitiv al disidenței prin exprimări culturale și creative, precum și să se asigure că dizidenții culturali sunt protejați și nu portretizați ca fiind străini de societate sau culturi;

(o) Să își exprime sprijinul pentru apărătorii drepturilor culturale și activitatea acestora și să încurajeze actorii nestatali să facă la fel;

(p) Să pună imediat în libertate toți apărătorii drepturilor culturale deținuți în mod arbitrar din cauza activității lor în domeniul drepturilor culturale, să înceteze acțiunile în justiție îndreptate împotriva apărătorilor drepturilor culturale pentru activitatea lor în conformitate cu normele internaționale, să asigure protecția și sprijinirea tuturor celor care se confruntă cu amenințări, abuzuri, constrângere și stigmatizare pentru activitatea lor de apărători ai drepturilor culturale, să ancheteze toate cazurile de represalii și încălcări ale drepturilor apărătorilor drepturilor culturale și să se asigure că făptuitorii sunt aduși în fața justiției în conformitate cu dreptul internațional;

(q) Să dezvolte mecanisme mai bune pentru protecția apărătorilor drepturilor culturale în situații de conflict și post-conflict, dar și ori de câte ori aceștia se confruntă cu riscuri sporite, inclusiv prin planuri de acțiune urgente;

(r) Să se asigure că orice program diplomatic de monitorizare a situației apărătorilor drepturilor omului include apărătorii drepturilor culturale, artiștii și practicienii din domeniul culturii care sunt expuși riscurilor;

(s) Să acorde azil apărătorilor drepturilor culturale în pericol și să se asigure că aceștia își pot continua activitatea și că beneficiază de drepturile omului în exil;

(t) Să onoreze memoria apărătorilor drepturilor culturale răpuși.

78. Statele, organizațiile internaționale și societatea civilă ar trebui:

(a) Să se asigure că apărătorii drepturilor culturale sunt incluși în toate programele și măsurile destinate apărătorilor drepturilor omului;

(b) Să integreze pe deplin nevoile și provocările specifice ale apărătorilor drepturilor culturale, precum și perspectivele de gen și dizabilitate, în eforturi holistice pentru a crea medii sigure și favorabile pentru apărătorii drepturilor omului;

(c) Să facă mai bine cunoscut profilul apărătorilor drepturilor culturale și mai vizibile acest concept și activitatea acestor apărători;

(d) Să sensibilizeze societatea, inclusiv prin educație în domeniul drepturilor omului, cu privire la importanța inerentă a culturii, a drepturilor culturale și a activității apărătorilor drepturilor culturale, precum și rolul acestora în realizarea altor drepturi ale omului;

(e) Să consulte pe deplin diverși apărători ai drepturilor culturale cu privire la toate programele elaborate pentru a-i sprijini și proteja;

(f) Să se asigure că sunt evidențiate dimensiunile drepturilor culturale ale încălcărilor drepturilor omului și ale activității apărătorilor drepturilor omului relevanți, precum și că datele privind apărătorii drepturilor culturale sunt defalcate pentru a evalua provocările specifice;

(g) Să comunice informații apărătorilor drepturilor culturale, inclusiv artiștilor și practicienilor din domeniul culturii, cu privire la drepturile lor și la disponibilitatea măsurilor de protecție;

(h) Să promoveze accesibilitatea și nediscriminarea în domeniul culturii;

(i) Să intensifice cooperarea internațională pentru a consolida activitatea și protecția apărătorilor drepturilor culturale;

(j) Să se asigure că procesul Beijing+25 și actuala punere în aplicare a Platformei de acțiune de la Beijing acordă o atenție deplină apărătoarelor drepturilor culturale și drepturilor egale ale femeilor de a participa la viața culturală, ținând seama de activitatea mandatului privind drepturile culturale;

(k) Să recunoască, să studieze și să facă publice contribuțiile semnificative pe care cultura, drepturile culturale și apărătorii drepturilor culturale le au la punerea în aplicare a Obiectivelor de dezvoltare durabilă⁵³ și să implice apărătorii drepturilor culturale în procesele politice legate de punerea în aplicare a Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă;

(l) Să recunoască rolul important pe care îl joacă apărătorii drepturilor culturale, inclusiv apărătoarele drepturilor culturale și apărătorii indigeni ai drepturilor omului, în toate procesele legate de politica în domeniul climei.

79. Organizația Națiunilor Unite ar trebui:

(a) Să se asigure că toate organismele și mecanismele din domeniul drepturilor omului, inclusiv cele care se ocupă de protecția culturii, drepturi culturale și apărătorii drepturilor omului, abordează în totalitate și integrează în masă preocupările relevante legate de situația apărătorilor drepturilor culturale, recunoscând dimensiunea drepturilor culturale a activității lor;

(b) Să invite periodic apărătorii drepturilor culturale, în special pe cei în pericol, să vorbească, să organizeze expoziții și programe la sediile ONU, precum și să își prezinte activitatea și cazurile pe Internet și în platformele mass-media.

80. UNESCO ar trebui să aibă în vedere:

(a) Să dezvolte un corp de lucru specific privind protecția și sprijinirea apărătorilor drepturilor culturale, inclusiv făcând publică activitatea acestora;

⁵³ en.unesco.org/courier/april-june-2017/culture-heart-sdgs.

(b) Să se implice într-o monitorizare sporită la nivel mondial a atacurilor asupra artiștilor, a practicienilor din domeniul culturii, a apărătorilor patrimoniului cultural și a tuturor apărătorilor drepturilor culturale, analogă monitorizării atacurilor asupra jurnaliștilor și demersurilor făcute pentru siguranța acestora;

(c) Să adopte o decizie privind siguranța și sprijinirea apărătorilor drepturilor culturale prin intermediul Comitetului executiv al UNESCO;

(d) Să aloce resursele necesare pentru punerea în aplicare a acestor recomandări.

81. Instituțiile naționale pentru drepturile omului ar trebui:

(a) Să dezvolte capacitatea de abordare a încălcărilor drepturilor culturale și ale drepturilor apărătorilor drepturilor culturale, în conformitate cu Comentariul general nr. 10 (1998) al Comitetului pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale privind rolul instituțiilor naționale pentru drepturile omului în protejarea drepturilor economice, sociale și culturale;

(b) Să popularizeze importanța drepturilor culturale și a activității apărătorilor drepturilor culturale;

(c) Să creeze linii telefonice de urgență sau alte sisteme de avertizare independente pentru apărătorii drepturilor culturale în pericol.

82. Societatea civilă ar trebui:

(a) Să prezinte mai multe rapoarte paralele referitoare la punerea în aplicare a drepturilor culturale și cazuri privind apărătorii drepturilor culturale Comitetului pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale, precum și altor organisme relevante la nivel ONU și regional, precum și titularilor de mandate pentru proceduri speciale și organelor înființate în temeiul tratatelor, inclusiv Raportorului special în domeniul drepturilor culturale;

(b) Să elaboreze materiale și evenimente educaționale pentru sectoarele culturale în ceea ce privește protecția apărătorilor drepturilor culturale, precum și să sensibilizeze cu privire la drepturile culturale și apărătorii drepturilor culturale în rândul altor apărători ai drepturilor omului;

(c) Să facă demersuri pentru a asigura acordarea de asistență judiciară gratuită apărătorilor drepturilor culturale care se confruntă cu acțiuni în justiție pentru activitatea lor;

(d) Să facă demersuri pentru a intensifica și sprijini rețelele între practicienii din domeniul culturii, incluzând artiști și apărători ai drepturilor omului, precum și între apărătorii drepturilor culturale și apărătorii altor drepturi ale omului.

83. Instituțiile culturale ar trebui:

(a) Să se implice în consolidarea capacităților cu privire la drepturile culturale și la conceptul de, și protecții pentru, apărătorii drepturilor culturale și sectorul culturii;

(b) Să se asigure că adoptă abordări bazate pe drepturile culturale cu privire la obiectul lor, inclusiv principiile nediscriminării, accesibilității, consultării și participării;

(c) Să respecte drepturile membrilor personalului lor care apără drepturile culturale în cadrul instituției;

(d) Să coopereze la nivel local, regional și internațional pentru a sprijini instituțiile culturale și apărătorii drepturilor culturale în pericol;

(e) Ori de câte ori este posibil, să sprijine în mod direct apărătorii drepturilor culturale aflați în pericol, inclusiv prin programe precum burse și rezidențe;

(f) Să dezvolte capacitatea de reacție la amenințările contra apărătorilor drepturilor culturale, la nivel internațional și local, inclusiv prin elaborarea unor planuri de acțiune urgente în consultare cu apărătorii drepturilor culturale afectați și prin luarea în considerare a unor aspecte precum accesul la vize în situații de urgență;

(g) Să sporească vizibilitatea apărătorilor drepturilor culturale prin intermediul unor mecanisme precum premii și publicații;

(h) Să vorbească și să răspundă individual și colectiv ori de câte ori instituțiile culturale sunt amenințate și atunci când apărătorii drepturilor culturale se confruntă cu încălcări ale drepturilor omului, recunoscând că apărarea drepturilor culturale este esențială pentru a beneficia de cultură peste tot și poate fi o parte esențială a activității culturale.

84. Finanțatorii ar trebui:

(a) Să se asigure că apărătorii drepturilor culturale sunt eligibili pentru orice programe de finanțare disponibile apărătorilor drepturilor omului și să se asigure că aceștia sunt reprezentați corespunzător în rândul beneficiarilor;

(b) Să aibă în vedere intervenții sistemice care sprijină munca și îngrijirea pe termen lung a apărătorilor drepturilor culturale.

85. Apărătorii drepturilor culturale ar trebui:

(a) Să exploreze noi căi de conlucrare în colaborare și în mod cuprinzător între regiuni și sectoare, reunind, printre altele, pe cei cu activități privind multe aspecte ale dreptului de a participa la viața culturală, drepturi legate de patrimoniul cultural, drepturi lingvistice, libertăți artistice și științifice și drepturile culturale ale diverselor grupuri;

(b) Să ia în considerare distribuirea, traducerea și popularizarea, inclusiv prin forme de expresie culturale, a prezentului raport, precum și a altor rapoarte în temeiul mandatului în domeniul drepturilor culturale;

(c) Să analizeze modalități de sensibilizare cu privire la conceptul de apărători ai drepturilor culturale și necesitatea de a le proteja drepturile și de a le sprijini activitatea;

(d) Să acorde o atenție suplimentară creării unei coaliții internaționale pentru drepturile culturale, inclusiv în cadrul Organizației Națiunilor Unite, pentru a se asigura că vocile apărătorilor drepturilor culturale sunt auzite la nivel mondial.⁵⁴

⁵⁴ A/HRC/40/53, paragraful 45.